

SENUJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS SUOMIJOS NACIONALINĖJE BIBLIOTEKOJE HELSINKYJE

AUŠRA NAVICKIENĖ

Vilniaus universiteto Knygotyros ir dokumentotyros institutas
Universiteto g. 3, LT-01511 Vilnius, Lietuva
El. paštas: ausra.navickiene@kf.vu.lt

Straipsnyje nagrinėjamas lietuviškų knygų rinkinys Suomijos nacionalinėje bibliotekoje Helsinkyje, susiformavęs XIX amžiuje. Rinkinys apibūdinamas keliais aspektais: analizuojama jo teminė ir tipologinė sudėtis, rekonstruojama susidarymo istorija, apibrėžiama jame saugomų spaudos paminklų vertė ir reikšmė Lietuvos knygos ir knygininkystės paveldui bei jo tyrimams.

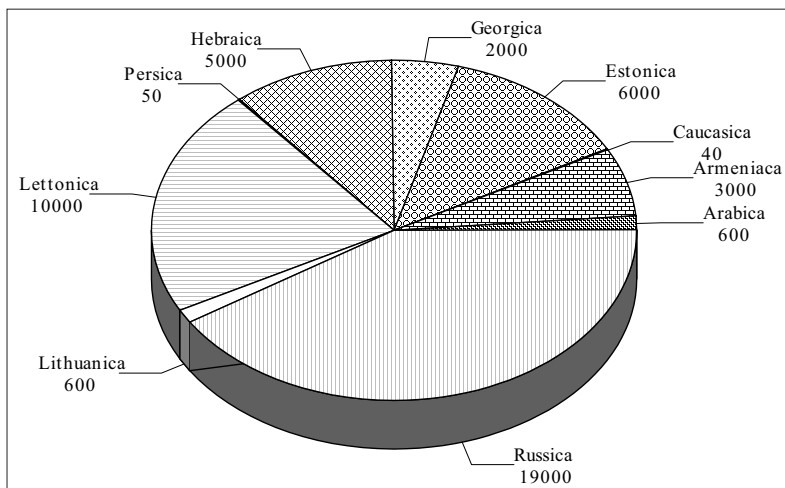
Reikšminiai žodžiai: XIX a. lietuviškų knygų paminklai, Suomijos nacionalinė biblioteka, Lietuvos rinkiniai Europos nacionalinėse bibliotekose.

Šiandien Helsinkio universiteto biblioteka, vadinama Suomijos nacionaline biblioteka, yra seniausia ir didžiausia biblioteka Suomijoje. Ji turi apie 2,8 milijono knygų ir periodinių leidinių [14] ir beveik tiek pat kitokių dokumentų – rankraščių, žemėlapių, natų ir plakatų. Kaip specialiųjų kolekcijų dalis čia yra saugomi vadinamieji Rusijos imperijos nacionalinių mažumų knygų rinkiniai, susiformavę Rusijos imperijos valdžios laikotarpiu – nuo 1828 m. iki 1917 m. Tai yra Arabica, Armeniaca, Caucasia, Estonica, Georgica, Hebraica, Lettonica, Persica, Russica, Turcica. Lithuanica yra vienas iš tokių rinkinių (žr. 1 paveikslą ir 1 priedą). Kaip rodo bibliografiniai ir kiti šaltiniai, rinkinį sudaro leidiniai lietuvių

kalba, išspausdinti Rusijos imperijoje minėtu laikotarpiu, t. y. nuo 1828 m. iki 1917 m. Jų yra apie 600 tomų, iš kurių apie 400 yra knygos ir brošiūros, o likusieji – laikraščiai ir kita periodika, tačiau jų komplektai nėra pilni. Lietuviškos knygos ir periodika atskirai saugomos saugyklose, atskirai yra aprašytos Specialiosios skaityklos kataloguose.

Nors lietuvių retrospektyviosios bibliografijos A serijos *Knygos lietuvių kalba* rengėjams Helsinkio universiteto bibliotekos leidiniai yra žinomi ir bibliografiniuose leidiniuose jie užfiksuoti, tačiau knygos tyrėjų specialaus dėmesio iki šiol nesulaukė.

Profesorius Klemensas Sinkevičius, dalydamasis įspūdziais apie IFLA'os kongresą Helsinkyje, spaudoje [13] yra paminėjęs ši

1 paveikslas. Specialieji knygų rinkiniai Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

lietuviškų knygų rinkinį, tačiau giliau juo nesidomėjo. 2010 m. rugpjūtį lankantis Helsinkyje, kur vyko aštuonioliktoji tarptautinė kasmetinė SHARP konferencija, teko apsilankyti įvairiais požiūriais garsėjančioje Helsinkio universiteto bibliotekoje. Buvo įdomu pamatyti lankytojams ar užsienio svečiams rodomas bibliotekos vietas – jos puošniausias sales ir architektūrinio pasididžiavimo objektus, specialiai konferencijos dalyviams surengtas parodas, apsilankyti saugyklose, pavartyti lietuviškų knygų kolekcijos leidinius. Pusdienį padirbėjus bibliotekoje ir kilo mintis parengti straipsnį apie Helsinkio universiteto bibliotekos senąsias lietuviškas knygas, kuriame būtų šios rinkinio dalies bibliografinis sąrašas, apžvelgiamos rinkinio susidarymo aplinkybės, pateikiama jo struktūros statistinė, teminė ir tipologinė analizė. Straipsnis nebūtų atsiradęs

be kelių žmonių pagalbos: Talino universiteto profesorė Tiiu Reimo tarpininkavo organizuojant specialią lietuvių delegacijai skirtą ekskursiją po Suomijos nacionalinę biblioteką; ekskursiją vedė Sirkka Havu, puiki bibliotekoje saugomo knygos paveldo žinovė; o Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Bibliografijos ir knygotyros centro bibliografė Ringailė Bagušytė konsultavo sudarant Suomijos nacionalinėje bibliotekoje saugomų senųjų lietuviškų knygų bibliografinį sąrašą. Už pagalbą kolegėms nuoširdžiai dėkoju.

SVARBIAUSIOS SĄVOKOS

Knygotyros istoriografijoje yra nusistovėjęs Lietuvos knygos struktūravimas, išskiriant lietuviškąją ir kitakalbę, Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos bei išeivijos knygą. Sąvoka *lietuviškoji knyga* Lietuvos kny-

gotyroje suprantama plačiai. Ja vadinami rankraščiniai ir spausdintiniai kūriniai lietuvių kalba, kurių svarbiausia paskirtis yra tenkinti krašto gyventojų poreikius. Tam tikro regiono lietuviškos knygos skiriamaisiais požymiais pripažįstamas adresatas, parengimo ir spausdinimo vieta, turinys, autorius, raidynas. Jais vadovaujantis atskiriama Mažosios Lietuvos ir Didžiosios Lietuvos lietuviška knyga, kurios nagrinėjamu laikotarpiu gyvavo kaip du savarankiški, beveik nesusisiekiantys knygos pasauliai, skiriami valstybių sienų, patiriantys įvairių kultūrų, kalbų, religinių tradicijų įtaką ir tenkinantys skirtingus skaitymo išpročius turinčių lietuvių ir lietuvininkų poreikius. Didžiosios Lietuvos lietuviškai knygai priskiriami ir už etnografinės Lietuvos ribų išėję leidiniai, pagal visus kitus požymius susiję su šia Lietuvos daliai skirta lietuviška knyga. Sąvoka *Lietuvos knyga* yra platesnė. Ji apima visomis kalbomis (ne tik lietuvių) Lietuvos teritorijoje pasirodžiusius leidinius, o nagrinėjant ankstyvuosius knygos raidos tarpsnius – ir rankraštines knygas. Šiuolaikinių knygotyriminkų darbuose Lietuvos knygomis vadinami rankraščiai ir spaudiniai, parengti ir išspausdinti Lietuvoje ir už jos ribų, skirti įvairių tautų, tikybų, kultūrų ir įvairiomis kalbomis kalbančių Lietuvos gyventojų poreikiams tenkinti. Vertinant praeities knygos paveldą vartojama *knygos paminklo* sąvoka, kuria gali būti apibūdinamas rankraštis arba spaudinys, ypač ryškiai perteikiantis tam tikros epochos Lietuvos raštijos ir knygos kultūros ypatumus ir todėl turintis išliekamąją vertę.

KADA IR KAIP HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE SUSIFORMAVO LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS

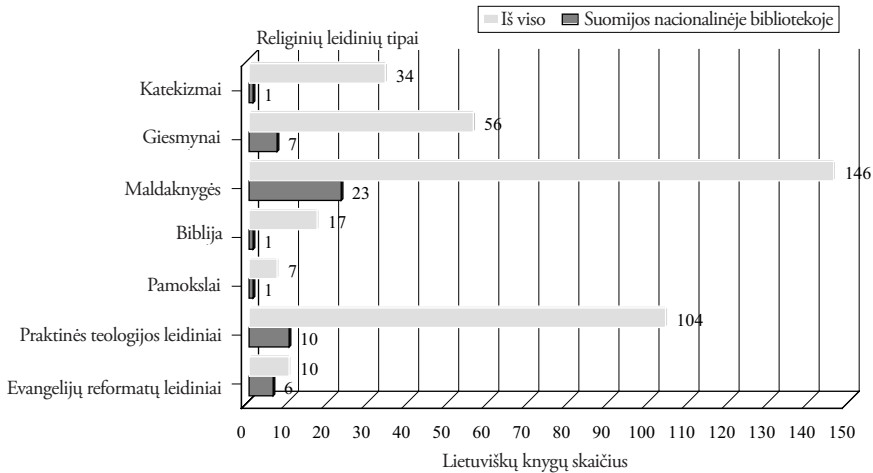
Helsinkio universiteto bibliotekos, kaip ir paties universiteto, istorija prasidėjo 1640-aisiais, Švedijos karalystės laikais, kai Suomijos pietvakariuose prie Baltijos esančiame Turku mieste senoji gimnazija tapo universitetu, vadintu Turku karališkąja akademija, o gimnazijos 20 tomų knygų kolekcija – tos karališkosios akademijos bibliotekos pradžia. Bibliotekos knygų rinkiniai augo sparčiai, tradiciškai iš dovanotų knygų ir pasitelkiant kitus komplektavimo šaltinius. 1642 m. prie bibliotekos pradėjos veikti pirmoji Suomijos teritorijoje spaustuvė, o Pederis Waldas tapo pirmuoju Suomijos spaustuvininku. 1707 m. karaliaus įsakymu jau visi Švedijos spaustuvininkai buvo įpareigoti siųsti po vieną egzempliorių kiekvienos išspausdintos knygos visiems universitetams, tarp jų ir Turku karališkai akademijai. Tokia komplektavimo strategija padėjo bibliotekoms greitai augti ir jau 1755 m. Turku karališkosios akademijos bibliotekos fondai pasiekė 4 000 tomų, o XIX a. pradžioje – 30 000 tomų. 1809 m. Suomija atsidūrė Rusijos imperijos sudėtyje didžiosios kunigaikštystės teisėmis ir iki 1917 m. universiteto biblioteka gaudavo privalomąjį visų Rusijoje išleistų knygų egzempliorių. Per kelis dešimtmečius bibliotekos fondai pasiekė net 40 000 tomų, tačiau viskas sužlugo per vieną dieną – 1827 m. rugsėjo 4 d. per didįjį gaisrą supleškėjo visos knygos, išskyrus tuos 800 leidinių, kurie buvo paskolinti skaitytojams. Po gaisro universitetas ir jo biblioteka iš Turku buvo

perkelti į Helsinkį ir atkurti kaip Suomijos imperatoriškasis Aleksandro universitetas ir jo biblioteka. 1832 m. įsikūrė specialiai jam suprojektuotame ir pastatytame pastate, šalia kurio 1845-aisiais iš šiaurės pusės išaugo naujasis bibliotekas rūmas, kuriame biblioteka gyvena ir šiandien. Iš naujo sukurti universiteto biblioteką padėjo ne tik minėtas visų Rusijoje išleistų knygų privalomasis egzempliorius, finansinė parama, leidžianti įsigyti prarastus leidinius, bet ir dovanoti rinkiniai. Iš Sankt Peterburgo kaip dovanos čia buvo perkeltos kelios privačios bibliotekos, knygų dovanavo Rusijos mokslų akademijos biblioteka, kiti imperijos universitetai.

Susipažinus su lietuviškų knygų katalogu paaiškėjo, kad pagal leidimo datą dauguma leidinių, maždaug apie 200, – tai po spaudos draudimo, t. y. nuo 1904 m. iki 1917 m., pasirodžiusi spaudos produkcija. Biblioteka turi kelias legaliai išleistas spaudos draudimo metų lietuviškas knygas lotynišku šriftu – Antano ir Jono Juškų parengtas liaudies dainų publikacijas, išėjusias Rusijos mokslo institucijų iniciatyva Kazanėje ir Peterburge, ir Lauryno Ivinskio sudaryto 1878 metų lietuviškojo kalendoriaus, išspausdinto Peterburge F. Suščinskio spaustuvėje, egzempliorių. Kitą fondo dalį sudaro lietuviškos knygos, pasirodžiusios dar iki spaudos draudimo, t. y. pagal lietuvių knygotyrintinkų naudojamą knygos istorijos periodizaciją senosios knygos, kurioms dažnu atveju tinka ir knygos paminklo sąvoka. Taigi, Helsinkio universiteto bibliotekoje yra 65 iki 1864 m. išleistų lietuviškų knygų

paminkai, iš kurių 63 – Didžiosios Lietuvos knygos ir tik 2 – Mažosios Lietuvos leidiniai (žr. 2 priedą). Seniausia rinkinio knyga – tai 1720 m. Karaliaučiuje išleistas nežinomo redaktoriaus ir vertėjo parengtas keturkalbis (vokiečių, lenkų, lietuvių ir lotynų) Martino Lutherio mažasis katekizmas, kurio leidyba nuo 1670 m. iki 1751 m. buvo pakartota šešis kartus. 1720 m. laidos iš viso žinomi du egzemplioriai, iš kurių vienas yra saugomas Peterburge, o kitas Helsinkio universiteto bibliotekoje. Kita Mažosios Lietuvos knyga taip pat reta. Tai Ludwigo Rhesos XIX a. iš naujo parengtos Biblijos 1853 m. laidos egzempliorius. (Pirmoji jos laida pasirodė 1816 m. [1, 384], o 1853 m. laidos yra žinomi keturi egzemplioriai.)

Visos kitos senosios rinkinio knygos – tai 1816–1864 m. Didžiosios Lietuvos lietuviški leidiniai. Taigi, seniausia iš jų yra *Naujas Istatimas <...>*, išspausdintas Vilniuje Misionierių spaustuvėje. Jis yra Naujojo Testamento leidinio, arba pirmojo tokios didelės Biblijos dalies lietuviškojo spaudinio katalikiškoje Didžiojoje Lietuvoje, egzempliorius. Spaudinys vertingas ne retumu, bet turinio ir formos požiūriais. Jo pasirodymas XIX a. Lietuvoje siejamas tiek su Rusijos Biblijos draugijos veikla, tiek su žemaičių vyskupo J. A. Giedraičio lituanistiniais siekiais. Amžininkai šį leidinį vertino įvairiai, tačiau niekas nepabrėžė, kad jis išsiskyrė iš kitų lietuviškų knygų iškilminga išvaizda, kurią leidiniui suteikė didelis formatas (*in quarto*), kieti viršeliai, leidinį sureikšminanti prancūziška dedikacija. Toks jo egzempliorius saugomas ir Helsinkio universiteto bibliotekoje.

2 paveikslas. 1795–1864 metų lietuviškos religinės knygos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

Kitą minėto rinkinio dalį sudaro leidiniai, pasirodę po 1828 m. Jų analizė pagal leidimo metus atspindi tą netolygų lietuviškos knygos leidybos augimą, kai antroji nuosmukio banga nusirito po 1831 m. sukilimo ir leidyba mažėjo iki 1838 m., o vėliau ėmė sparčiai augti, ypač po 1853 m., kai per dešimt metų iki 1864-ųjų pasirodė tiek leidinių, kaip visais ankstesniais dešimtmečiais kartu sudėjus nuo 1795 m. pradžios. Tokią rinkinio leidinių chronologiją daugiausia lėmė pagrindinis Helsinkio universiteto bibliotekos minėtų specialiųjų knygų rinkinių susiformavo šaltinis – privalomasis egzempliorius, kurį lietuviškų knygų leidėjai nemokamai turėjo perduoti cenzūros komitetui, o šis – jų gavėjams. Nuo pat pirmųjų carinės Rusijos cenzūros įstatymų įsigaliojimo (jie veikė ir Rusijos okupuotoje Lietuvoje) spausdintinėse knygose esančiuose cenzūros išduotuose leidimuose buvo

įrašoma sąlyga, kad knygą, išspausdinus nurodytą skaičių egzempliorių, pristatyti į cenzūros komitetą. 1828 m. cenzūros nuostatų, t. y. trečiojo cenzūros įstatymo, galiojimo pradžioje tokie gavėjai buvo numatyti trys – Imperatoriškoji viešoji biblioteka, Helsinkio Aleksandro universitetas ir Vyriausioji cenzūros valdyba. Vėliau šį sąrašą papildė Imperatoriškoji mokslų akademija, (Peterburge), o po 1848 m. viešajai bibliotekai nurodyta siųsti po du egzempliorius (antrasis būdavo perduodamas vadinamajam Balandžio 2-osios komitetui – slaptai cenzūros įstaigai, kuri kontroliavo pačių cenzūros institucijų darbą) [5, 41]. Be to, 4–5-ajame dešimtmetyje privalomojo egzemplioriaus gavėjai dar išsiplėtė, kartu išaugo ir cenzūros komitete paliekamų knygų skaičius. Nors privalomojo egzemplioriaus teikimo tvarka buvo grindžiama gerai organizuotos cenzūros sistemos veikla, o cenzūros komitetams

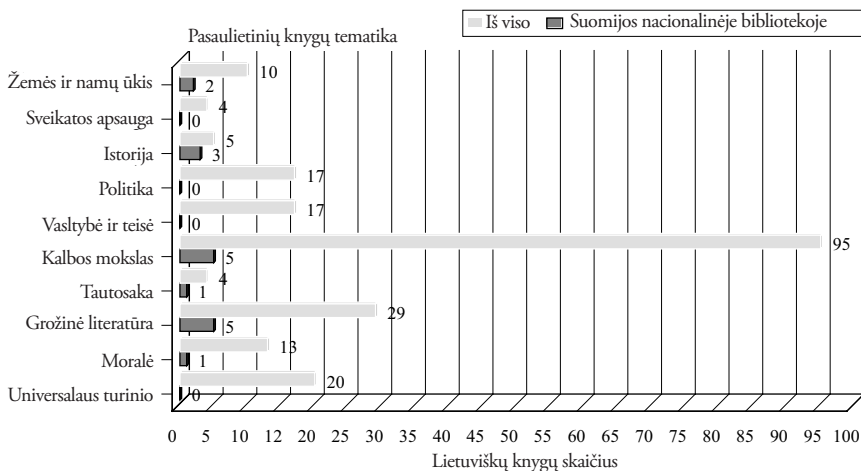
talkino policija, remiantis lietuviškų knygų rinkiniu Helsinkyje galima teigti, kad XIX a. pirmojoje pusėje tik dalis to privalomojo egzemplioriaus pasiekdavo bibliotekas.

Kokią dalį visų 1795–1864 m. lietuviškų knygų Helsinkio universiteto bibliotekos senųjų lietuviškų knygų rinkinys atspindi? Jeigu lyginsime su visais šiandien žinomais lietuviškais leidiniais, – nedidelę, t. y. 6 procentus. Jeigu lyginsime su Didžiosios Lietuvos, – apie 11 procentų. Tačiau lyginant su lietuviškų knygų rinkiniais kitose Europos bibliotekose – gana įspūdingą. Pavyzdžiui, Britų bibliotekos senųjų lietuviškų knygų rinkinys yra mažesnis – 57 leidiniai, iš kurių vieną ketvirtadalį sudaro XVI–XVIII a. leidiniai ir tris ketvirtadalius 1795–1864 m. lietuviškos knygos [9, 255]. Lietuviškų knygų gausumu garsėjančioje Krokuvos Jogailaičių universiteto bibliotekoje yra 71 egzempliorius 64-ių XVII–XIX a. lietuviškų leidinių [7].

HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS, ARBA SUOMIJOS NACIONALINĖS BIBLIOTEKOS, SENŪJŲ LIETUVIŠKŲ KNYGŲ RINKINYS TEMINIU IR TIPOLOGINIŲ POŽIŪRIU

XIX amžiaus lietuviškų knygų teminis ir tipologinis apibūdinimas yra gana sudėtingas, tačiau įprasta jas analizuoti pasitelkiant temines tipologines klasifikacijas. Šiame tyrime buvo panaudota specialiai XIX a. Didžiosios Lietuvos knygai tirti sudaryta klasifikacija, kuri apima tiek religinės, tiek pasaulietinės knygos svarbiausias temas ir tipologines rūšis: katalikų katekizmus, giesmynus,

maldaknyges, Biblijos knygas, pamokslus, praktinės teologijos leidinius, evangelikų reformatų leidinius; taip pat žemės ir namų ūkio, sveikatos apsaugos, istorijos, politikos, valstybės ir teisės, kalbos mokslo, tautosakos, grožinės literatūros, moralės, ir universalios tematikos leidinius [7, 141]. Kaip ir apskritai to meto lietuviškas knygas, Helsinkio universiteto bibliotekos lietuviškas knygas sudaro religiniai ir pasaulietiniai leidiniai. Iš bendrosios leidybos produkcijos skaičiuojant procentais religinės knygos sudarė 63,6 proc. ir pasaulietinės 36,4 proc. [7, 139], o nagrinėjame rinkinyje – atitinkamai 75 proc. ir 25 proc. Daugiausia čia sukaupta Didžiosios Lietuvos katalikams skirtų lietuviškų maldaknygių ir praktinės teologijos leidinių. Iš maldaknygių minėtinės visos populiariausios ir XIX a. pirmojoje pusėje daugelio kartotinių laidų sulaukusios maldaknygės – Jurgio Kasakauskio *Rozanciaus Szweñciausios Maryos Pannos yr saldžiausy warda Jezusa <...>*, 1795–1864 m. išleista 28 kartus, *Rozanciaus* konkurentė maldaknygė *Altorius duchawnas, arba Aferawone kwepencio altoriaus priesz majestota Diewa <...>*, kuri kelis kartus pakeistu pavadinimu bei įvairių autorių perdirbta aptariamam laikotarpiu buvo išspausdinta 40 kartų, gal kiek mažiau populiarūs kunigo Silvestro Rucevičiaus sudaryta maldaknygė *Jezus Maria Jozapas szwentas <...>* ir 1855 m. pradėta leisti nauja, greičiausiai Jeronimo Kiprijono Račkauskio parengta jaunimui skirta maldaknygė *Garbie diewa <...>*. Nors sulaukusios kartotinių laidų ir leistos dideliais tiražais, šiandien dauguma jų priskirtinos prie retų

3 paveikslas. 1795–1864 metų lietuviškos pasaulietinės knygos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje

kategorijos leidinių ir nedažnai pavyksta rasti geros fizinės būklės, nedefektinius egzempliorius. Šiuo požiūriu nagrinėjamo rinkinio maldaknygių egzemplioriai yra unikalūs, nes jų fizinė būklė puiki. Kita svarbi religinių leidinių grupė – katalikams skirti praktinės teologijos leidiniai, kurie yra paties margiausio turinio. Jiems priskiriami pirmieji lietuviški hagiografiniai kūriniai, ganytojų laišakai ir įvairūs kitokie kūriniai, siekiantys ugdyti tikinčiųjų religinę moralę, nurodyti dvasinio tobulėjimo kelius. Tokių leidinių yra 10 ir jie sudaro daugiau kaip 20 proc. religinių knygų, arba apie 15 proc. visų leidinių iš senųjų lietuviškų knygų rinkinio.

Pasaulietinio turinio leidinių rinkinyje yra 16, tarp jų dominuoja Didžiosios Lietuvos lietuviams skirtų kalbos mokslo ir grožinės literatūros knygos. Šios teminės grupės pačios

didžiausios ir to meto lietuviškų knygų repertuare apskritai. Dėl besikeičiančių visuomenės poreikių pasaulietinių leidinių nuolat daugėjo, tačiau tik elementorių, grožinės literatūros ir iš dalies valstybės ir teisės knygų leidyba XIX a. Lietuvoje buvo nuoseklesnė. Kitoms teminėms grupėms buvo būdingas sporadiškumas, susijęs su pavienių lietuvių inteligentų šviečiamąja ar lituanistine veikla. Tai atspindi ir nagrinėjamas knygų rinkinys. Jame galima rasti pirmųjų lietuviškų žemės ir namų ūkio, istorijos, tautosakos, kalbos mokslo, grožinės literatūros, moralės ir kovos su girtavimu leidinių. Gana išsamus Simono Daukanto leidinių rinkinys. Leidinių, kurie buvo parengti ir išspausdinti jam gyvenant ir dirbant imperijos sostinėje Sankt Peterburge. Turinio prasme tai yra labai vertinga lietuviškos knygos paveldo dalis.

TOLESNĖS ŠIO RINKINIO TYRIMO KRYPTYS

XIX a. ir XX a. pradžioje Helsinkio universiteto bibliotekoje (Suomijos nacionalinėje bibliotekoje) susiformavo tiek apimtimi, tiek turiniu reikšmingas lietuviškų ir lituanistinių knygų rinkinys. Senųjų lietuviškų knygų kolekcija priskirtina prie didesniųjų telkinių, kuriuos šiandien galime rasti už Lietuvos ribų. Kiek atidžiau po jį pasižvalgius akivaizdu, kad jis yra tolesnių tyrinėjimų vertas objektas, nes vertingi patys leidiniai, kurių dalis priskiriama retų leidinių kategorijai, o didžioji dauguma yra

unikalūs dėl savo puikios fizinės būklės. Taip pat šis fondas tyrinėtinas kaip reiškiny, atspindintis cenzūros kontroliuojamą privalomojo egzemplioriaus įstatymo veikiamą carų valdomoje Lietuvoje. Planuojant tolesnius tyrimus, būtų svarbu mąstyti apie visos lietuviškų knygų ir lituanikos kolekcijos Suomijos nacionalinėje bibliotekoje tyrimą, apie šios kolekcijos susiformavimo istorijos išsamesnę analizę, įvairiais aspektais paremtą jos sudėties analizę, apie lietuviškų knygų paminklų, kurie galėtų tapti skaitmeninto Europos paveldo dalimi, sąvado rengimą.

NUORODOS

1. KAUNAS, D. *Mažosios Lietuvos knyga. Lietuviškos knygos raida 1547–1940*. Vilnius, 1996. 764 p.

2. *Lietuvos TSR bibliografija*. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1–2. Vilnius, 1969–1988. T. 1: 1547–1861. 1969. LXIII, 728 p. T. 2: 1862–1904. Kn. 1: A–P. 1985. 957 p. Kn. 2: R–Ž. 1988. 854 p.

3. *Lietuvos bibliografija*. Serija A. Knygos lietuvių kalba. T. 1: 1547–1861: Papildymai. Vilnius, 1990. 152 p.

4. The National Library of Finland. Special Collections [interaktyvus]. The National Library of Finland [žiūrėta 2011 m. sausio 25 d.; 18:15]. Prieiga per internetą: <<http://www.nationallibrary.fi/services/kokoelmat/erikoiskokoelmat.html>>.

6. MEDIŠAUSKIENĖ, Z. *Rusijos cenzūra Lietuvoje XIX a. viduryje*. Kaunas, 1998. 301, [2].

7. MISIŪNIENĖ, J. Lietuvos bibliografijos (1547–1864) retrokonversija: darbai, pro-

blemos, sprendimai. *Tarp knygų*, 2005, nr. 5, p. 18–25.

8. NAVICKIENĖ, A. *Besikeičianti knyga XIX a. pirmosios pusės Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010. 384 p.: iliustr.

9. NAVICKIENĖ, A. 1795–1864 m. lietuviškos knygos Krokuvos bibliotekose ir muziejuose. *Bibliografija'95*, 1997, p. 67–71.

10. NAVICKIENĖ, A.; ZMROCZEK, J. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje. *Knygotyra*, 1998, t. 25, p. 249–289.

11. NAVICKIENĖ, A.; ZMROCZEK, J. Lietuviškų knygų rinkinys Britų bibliotekoje [tęsinys]. *Knygotyra*, 1997, t. 33, p. 114–153.

12. PRAŠMANTAITĖ, A. Vilniaus Biblijos draugija. Iš *Atgimimas ir Katalikų bažnyčia*: straipsniai, studijos. Vilnius, 1994, p. 8–23. (Lietuvių atgimimo istorijos studijos; 7)

13. PRAŠMANTAITĖ, A. *Žemaičių vyskupas Juozapas Arnulfas Giedraitis*. Vilnius, 2000. 352 p.

14. SINKEVIČIUS, K. Tarptautinė bibliotekinių asociacijų federacija (FIAB/IFLA). *Bibliotekų darbas*, 1965, nr. 10, p. 33–36.

15. Helsinkio universiteto biblioteka. Iš *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius, 2005, t. VII, p. 466.

17. VALLINKOSTI, J. *The History of the University Library at Turku*. Vol. 1–2. Helsinki, 1948, 1975.

19. *The Librarians of the Royal Academy in Turku, the Imperial Alexander University of Finland, and the University of Helsinki*. Exhibition catalogue. Ed. Kristina Nyman. Helsinki, 1990.

1 priedas. SPECIALIOSIOS KNYGŲ KOLEKCIJOS HELSINKIO UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE¹

Specialiųjų kolekcijų pavadinimai	Jų apimtis tomais ir sudėtis pagal leidinio tipus	Specialiųjų rinkinių knygų leidimo metai
Arabica knygų rinkinys	Apie 600 pavadinimų Rusijoje išleistų knygų: koranų, religinio meno leidinių, klasikinės arabų literatūros, vadovėlių	1828–1917
Armeniaca knygų rinkinys	Beveik 3 000 pavadinimų knygų, tarp kurių yra 87 pavadinimų serialinių leidinių	1828–1917
Caucasica knygų rinkinys	40 pavadinimų ypač retų knygų, išspausdintų Dagestane ir skirtų Rusijos musulmonams	1905–1911
Estonica knygų rinkinys	Apie 6 000 knygų, iš kurių 100 periodinių tomų	1828–1917
Georgica knygų rinkinys	Daugiau kaip 2 000 pavadinimų knygų	1828–1917
Hebraica knygų rinkinys	Apie 5 000 knygų, almanachų ir periodinių leidinių	1828–1917
Lettonica knygų rinkinys	10 000 leidinių, tarp kurių apie 7 200 knygų, apie 200 periodinių leidinių tomų ir likusieji – trumpalaikio naudojimo leidiniai	1828–1917
Lithuanica knygų rinkinys	600 knygų, tarp kurių apie 400 knygų ir likusios – periodiniai leidiniai, kurių komplektai, deja, nepilni	1828–1917
Persica knygų rinkinys	Apie 50 knygų, daugiausia klasikinės persų literatūros leidinių	1828–1917
Russica knygų rinkinys	Apie 19 000 leidinių, iš kurių apie 5 000 su-kataloguota. Tai literatūra, išspausdinta Rusijoje vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis	1828–1917
Turcica knygų rinkinys		1840–1917

¹ Lentelė sudaryta remiantis duomenimis, skelbiamais Suomijos nacionalinės bibliotekos svetainėje [4].

1720

642. Luther, Martin. *D. Martini Lutheri Catechismus minor, Germanico-Polonic-Lithvanico-Latinus = Der kleine Katechismus D. Martin Luthers, deutsch, lateinisch, pohlisch und litthauisch.* - Nunc quartum in his quattuor linguis editus = Nun zum vierdten mahl in diesen vier Sprachen ausgegangen. Königsberg : gedruckt und verlegt in der Königl. Hof- und Academischen Reuznerischen Buchdruckerey, 1720. 165, [11] p.; 8° (16 cm).

1816

263. *Naujas Istatimas Jezaus Christaus Wieszpaties musu lietuviszku lezuwui iszgulditas par Jozapa Arnulpa kunigaykszi Giedrayti wiskupa Ziemayciu, zenklinika s. Stanislowo.* Wilniuje: iszspaustas pas kunigus missionorius: [J. A. Giedraičio ir Rusijos biblijos d-jos lėšomis], 1816. [22], 389 [i.e. 409] p.; 4° (22 cm).

1828

1046. Thomas à Kempis. *S. Tamosziaus à Kempis zokana kanauniku regularniju pagal rieda s. Augustina Apey sekima Chrystusa Pona knigas kietures, metuose 1441 paraszytas o dabar ysz lotiniszkos ant zemaytyszkos kalbas diel nuopetna dusziu nobažnu yszgulditas par kuniga Antona Sawicki Tyrkszluse.* Wilniuje: knig-spaustuwyniczioy B. Neumana, 1828. [4], IV, 318, [10] p.; 8° (19 cm).

² Bibliografinis sąrašas sudarytas remiantis Lietuvos nacionalinės retrospektyviosios bibliografijos serijos A *Knygos lietuvių kalba* tomais ir Nacionaliniu bibliografijos duomenų banku. Skaičius rodo įrašo numerį retrospektyviojoje bibliografijoje.

1829

1061. Stanevičius, Simonas Tadas. *Daynas žemaycziau surynktas yr yszdutas par Symona Stanewicze, mokslynynka literaturas yr graziuju prytyrimu.* Wylniuje: spaustuwiej' B. Neumana: [A. Pšeciševskio lėšomis], 1829. 64 p.; 8° (20 cm).

1062. Stanevičius, Simonas Tadas. *Szeszes pasakas Symona Stanewiczės žemaycze yr antras szeszes Kryžza Donalajczia lituwynynka prusa.* Wylniuje: spaustuwój' B. Neumana, 1829. IX, [1], 27, [2] p.; 8° (20 cm).

1830

485. *Karunka ape sirdi Jezusa Pona. Nauiey pardrukawota.* Wilniuy: drukarnioy Kunigu bazylionu, 1830. [32] p.; (13 cm).

763. *Mokslas skaytima raszta lietuviszka diel mazu wayku: kuremi padieti ira wisoki mokslay krykšcioniszki, teypo ir trumpas nobaženstwas kožnos dienos wirams yr moterims szuziancias idant mokidamise skaytiti, iszmoktu pradzios moksta krykšcioniszka, yr nobaženstwas kožnos dienos.* *Naujey pardrukawotas 1830.* Wilniuy: drukarniey Manesa ir Zymela, 1830. [36] p.; 8° (18 cm).

1832

51. *Auksa altorius, arba Afieras kwepancias ant auksa altoriaus prisz majestota Diewa: tay ira madditwas skutecznas bažniciai szwėtay zwyczajnas kures afektas meyly Diewa degas Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo aferawoty gal. Su pridotku naujos nobaženstwas, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant šwieta iszemyus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos kunigu mis-

sionoriu pri bažnices s. Kazimiera, 1832. [24], 535, [5] p.: iliustr.; 12° (13 cm).

1031. *Jezus Maria Jozapas szwetas: knigiata ta ape tajemnicia septiniu sopulu ir linksmibiu Jozapa szweta seney iszpausta, nunay kietwirta karta drukan paduota par storoni kunigu bažnicios Rietawo S.R.B.R.A.* Wilniuje: drukarnioy Diecezios kunigu misionoriu, 1832. [16], 420, [4] p.: iliustr.; 8° (16 cm). S.R.B.R.A. yra Silvestro Rucevičiaus kriptonimas.

513. *Rožancius Szwečiausios Maryos Pannos yr saldžiausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwayksiojima katnu Katwario Ziamayciu su maldomis yr giesmiemis anto sluzijeciomis. Par pazwalima wiresnibys dwasyszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey Diecezios kunigu misionoriu pri bažnices s. Kazimiera, 1832. [18], 290, [3] p.: iliustr.; 12° (13 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius. Parengė Jurgis Kasakauskis.

1834

52. *Auksa altorius, arba Afieras kwepancias ant auksa altoriaus prisz majestota Diewa: tay ira malditwas skutecznas bažniciay szwetaj zwyczajnas kures afektas meyly Diewa degas Ponuy Dieuwuy ant kwapa saldibes garbies jo aferawoty gat. Su pridotku naujos nobazeņstwas, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant šwieta iszeynus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bažnices kunigu misionoriu, 1834. [24], 456, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

460. *Katwarya, arba Kialej kryziaus karalaus sopulu Jezusa Chrystusa, Izganitoja musu, jsz numu Pyłota ant katna Katwaryos eynante: diel dwasyszka pažitka wysu wiernu, par nabažna uwožoima sprowos atpyrkima, ir izganima sawa pardrukawota.* Wilniuy: drukarniey kk. bazylionu, 1834. [2], IV, 36 p.; 12° (14 cm).

1246. *Kantyczkos žemaytyszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi surinkty isz wysokiu knigielu yr izraszu, par rupesten yr inkrowan, kunigo, Wincento Martiniono, iz Walmusu Walmiko arba Wilmiko, žiemaycio, pusprakieluno, pagiedoyniko yr wietiniko, bažnicios sostingos, wiskupijjos Wilniaus, su giminžimin, ing iszspaudima ira paduoty. O su pazwalijmu wiresnibes pękta karta iszpausty.* Wilniuje: drukarniey Diecezijos pri bažnices kunigu misionoriu ant kaľno Iszganitojus, 1834. [2], 693, [13] p.; 8 cm.

1837

53. *Auksa altorius, arba Afieras kwepancias ant auksa altoriaus prisz majestota Diewa ...* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bažnices kunigu misionoriu, 1837. [24], 456, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius.

1839

766. *Mokslas skaytima raszta lietuwiszka diel mažu wayku: kuremi padieti ira wisoki mokslay krykšcioniszki, teypog ir trumpas nobazeņstwas kožnos dienos wirams yr moteryms sluziancias idant mokidamise skaytiti, iszmoktu pradzios mokstu krikšcioniszku, yr nabožeņstwas kožnos dienos. Naujey pardrukawotas 1839.* Wilniuy: drukarniey Kunigu misionoriu, 1839. [40] p.; 8° (16 cm).

1840

54. *Auksa altorius, arba Afieras kwepancias ant auksa altoriaus prisz majestota Diewa: tay ira malditwas skutecznas bažniciay szwetaj zwyczajnas kures afektas meyly Diewa degas Ponuy Dieuwuy ant kwapa saldibes garbies jo aferawoty gat. Su pridotku naujos nobazeņstwas, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant šwieta iszeynus.*

Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bažnicies kunigu missionoriu, 1840. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

1248. *Kantyczkos žemaityszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi [kunigas Wincentas isz Walmusu Walmikas].* Wilniuje: drukarnijoy Diecezijos pri bažnicies kunigu missionoriu ant kaľno Iszganitojaus, 1840. [2], 693, [13] p.; 8×10 cm. Sudaryt. nurodytas p. 258.

514. *Rožanczius Szwečziausios Maryos Pannos yr saldžiausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwaykscziojima kaľnu Kaľwario Ziamaycziu su maľdomis yr giesmiemis anto služijęcziomis. Par pazwalima wiresnibys dwasiszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos pri bažnicies kunigu missionoriu, 1840. [18], 315, [3] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Aprašyta pagal def. egz. ir bibliogr. šaltinius. Parengę Jurgis Kasakauskis.

1842

203. *Daukantas, Simonas. Abecięla lįtuwiųkalnienų ir žiamajtių kaľbos: torinti sawiep maľdas, tikybės-istatimus, dorybęs pamokstus, mistrenturą, pasakąs, patarlės, senosės ir nauiosės gódų rodbalsės arba litaras, só parodymó lykiaus arba skajtlaus ukiszkų, rimiszkų ir gódiszkų ženklų.* Petropilie: isspausta pas K. Kraju, 1842. [2], 80 p.: vinj.; 8° (17 cm). Aut. knygoje nenurodytas.

580. *Klongevičius, Andrius Benediktas. Litaniais su maľdomis apė s. Pétru apasztatu pagal ewangelios ir darbu apasztatu no ... Andréjaus Benedykta Kłagiewiczzaus wiskupa dyecezyos Wilniaus linkiszkej sudėtos, ir dėl dwasiszka pazitka wierniemis Chrystusa Pona tosgi dyecezyos iszspaust paduatos; o dabar no wiena klabona dėl sawa parapionu ir wisu letuwiniku letuwiszkej iszgulditos.* Wilniuj: spaustuwėj Kunigu missionoriu unt kaľna Ižganitojaus, 1842. 22 p.; 15 cm.

1843

55. *Auksa atorius, arba Afieras kwiepanczias ant auksa atoriaus prisz majestota Diewa: tay ira maľdas skutecznas baznicziay szwečtay zwyczajnas kures afektas meily Diewa degas Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo aferawoty gať. Su pridotku naujos nobaženstwas, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant swieta iszeynus.* Wilniuy: drukarniey Diecezijos, 1843. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

768. *Mokstas skaytima raszta lietuwiszka diel mažu wayku: kuremi padieti ira wisoki mokstay krykšcioniszki, teypo ir trumpas nobaženstwas kožnos dienos wirams yr moterims sluziancias idant mokidamise skaytiti iszmoktu pradzios moksta krykšcioniszka, yr nobaženstwas kožnos dienos.* Wilniuy: drukarnioy M. Romma, 1843. 32 p.; 8° (18 cm).

1844

1249. *Kantyczkos žemaityszkos, arba Giedojmay Diewa garbingi [kunigas Wincentas isz walmusu Walmikas].* Wilniuje: drukarnijo A. Dworca..., 1844. [2], 693, [13] p.; 9×11 cm. Sudaryt. V. Valmikas nurodytas p. 258.

153. *Naujas Testamentas Wieszpatis musu Jezaus Kristaus: su didžiu dabojimu pėrguldijtas, o ant garbės Diewui Traicej' szwentoj' wienatijam, Lietuvos žmonėms ant iszganitingos naudòs iszspáustas.* [Mintauja]: drukawójo arba iszspáude spáustuwoj Mitaujo [J. F. Steffenhageno ir sūnaus], 1844. [6], 650 p.; 8° (19 cm). Iš vok. k. vertė: Samuelis Bitneris, Bernardas Zandenas, Frydrichas Zigmantas Šusteris ir kt.

901. *Paulauskis, Adomas. Maľdas ritmetines ir wakarines par storone Lieven-Bersen klebono J. H. Follhard.* Mintaujo [Jelgava]: drukawotas pas J. F. Steffenhagen ir sunu: [leid. J. H. Foll-

hard], 1844. 15 p.: vinj.; 13 cm. Aut. knygoje nenurodytas.

1845

56. *Auksa atlorius, arba Afieras kwiepanczias ant auksa atloriaus prisz majestota Diewa: tay ira małdas skutecznas bażnicziay szwētay zwyczajnas kures afektas meylly Diewa degaš Ponuy Diewuy ant kwapa saldibes garbies jo aferawoty gał. Su pridotku naujos nobaženstwow, yr su iszguldymu sena yr nauje kalendoriaus ant swieta iszeynus.* Wilniuy: drukarnioy S. Blumowicza, 1845. [24], 460, [4] p.: iliustr.; 12° (14 cm).

204. *Daukantas, Simonas. Budą senowęs-lėtuwiū kalnienū ir žamajtiū iszraszczę pagal senowęs rasztū Jokybš Laukys.* Petropilie: spaudinie pas C. Hintze, 1845. [2], 9, [2], 252 [i.e. 253], [5] p., [1] iliustr. lap.; 8° (18 cm). Jokybs Laukys yra Simono Daukanto slapyv.

1034. *Jezus Marya Juozapas szwētas: knigiata ta ape paslapti septiniu sopulu yr lynksmibiu Juozapa szwēta seney yszipausta, nunaj pękta karta spaustuwon paduota par storoni kunigu bażnicios Rietawo S.R.B.A.* Wilniuje: par sudieima yr druku M. Romma yr A. Dworca, 1845. [18], 451, [9] p.; . Nitojoy: iszspaustos pas knig-drukuru J. F. Steffenhagena, 1845. S.R.B.A. yra Silvestro Rucevičiaus kriptonimas.

817, 818. *Kancyonolas, tey east': Knigos psolmu ir giesmiu dwasiszku ant garbes Diewuy Traycioy szwentoy wienatijamuy: ant wartoima bażniczioms Dides Kunigayksztistes Lietuwos iszduotos. O dabar isz nauja su priedu nekuriu giesmiu ir małdu peardrukawotos.* Nitojoy: iszspaustos pas knig-drukuru J. F. Steffenhagena, 1845. 278, [10]; 282, [4] p.: vinj.; 8° (18 cm). Parengė Samuelis Nerlichas.

408. *Mokslas kryszczionyszkas dydesis diel iszymokima jaunumenej Rima-katalikiszsko bażniczio*

esantej ant prisakima wiresnibes lenkiszkej paraszitas yr Wilnuje 1834 drukawotas; o dabar ant žemajtyszkos kalbos par kuniga Antona Janikowicze klebona Płatelu iszgulditas. Wilniuje: spaustuwej Jozapa Zawadzka: [J. K. Gintilos lėšomis], 1845. 335 p.; 8° (17 cm).

516. *Rożanczius Szwēciausios Maryos Pannos yr saldziausya warda Jezusa: teypogi spasabas apwayksiojima kałnu Kałwario Ziamayciu su małdomis yr giesmiemis anto služijęciomis par pazwalima wiresnibys dwasyzszkos pardrukawotas.* Wilniuy: drukarniey S. Blumowicza, 1845. [18], 315, [3] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

1846

206. *Phaedrus. Pasakas Phedro iszgūldę isz łotiniszkos kalbos i žamajtiszką Motiejus Szauklys; o apskėlbę Ksaweras Kanapackis.* Petropilie: isspaustas pas E. Pratza: [K. Kanapackio lėšomis], 1846. XXIV, 60 p.; 8° (16 cm). Motiejus Szauklys yra Simono Daukanto slapyv.

1848

1299. *Zetegastas, Danielius Gotlibas. Naudinga bittiu knygele, tai yra Ajszkos pamokimas kajp par iszmint[i]ngą bittiu kawojimą gał daug naudos nusipelnyti wiššims bittelles mylentims ant géro paraszytą par G.D. Settegast.* Petropilie: ispausta pas K. Kraju, 1848. [4], XV, 107, [5] p., [2] iliustr. lap.; 8° (15 cm).

1849

627. *Lechavičius, Jonas. Prawadninkas ing amžyna tiewiszki dagaus, arba Geras spasabas ratawoima myrsztącziu zmonium, gauses yr ipatingas rodas paduodąs par kuniga Jona Lachawicze apraszitas.* Wylniuj: kasztu yr spaustuwe A. Dworczius, 1849. 124, [2] p.; 14 cm.

211. *Ugnės-kningėlė, arba Trumpą pamokslą kas žmōniems wertaj daryt̄ pūlas p̄irm ugnės, ugnėj pasidariōs ir po ugnės, jeb kožnōs sō ugn̄imi pasisaugoit̄ prišmokytu: priegtam dar kėllis nusīdauīmus ir ugnės dawadą qnt kiemu iszraszė [išvertė] Jonas Wangys ir apskėlbė m. 1802; o dabar qntrą atweji apskėlbė Antonas Wajnejkis. Petropīlie: išspauostas pas E. Pratzą, 1849. 78 p.; 8° (16 cm). Antonas Wajnejkis yra Simono Daukanto slapyv. Kadangi 1802 m. laidoje vertėjas nenurodytas, spėjama, kad J. Vangys yra S. Daukanto sugalvota pavardė.*

1853

984. *Bybelės, tai esti: Wissas Szwentas Rasztas Seno ir Naujo Testamento / lietuwiszkay perstatytas, isz naujo pėrweizdėtas ir penktą kartą iszspauostas. [Frankfurte, prie upės Main] : rasztais iszspauostas už piningus Britiszkosiōs bey swetimū žėmjū Bybeliū draugystės prie H. L. Broenner Frankfurte, prie upės Main gulincziame, 1853. [4], 1024 p.; 8° (22 cm). Parengė L. Rhesa. Redagavo F. Kuršaitis.*

1854

436. *Senas auksa altorius, arba Surinkyma s iwaryriu maldun ir giesmiun, Diewa baymingam katalikuy wysokiunsy atsyėjimunsy reykalingu: parweyzietas ir su pridieimu trumpa pamokima apej sakramėta pakutos s. yr nekuriun reykalingesniu maldun yr giesmiun, ysz nauja spaustuwien paduotas. Wilniuje: kasztu yr spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1854. 587, [5] p., frontisp.: iliustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.*

1855

943. *Pius IX, Papa. Piusa Dewintojo isz pariedima Wieszpatis Diewa popiežiaus arba musu*

tiewa szwentoje prakalba, kurę pasakie paslaptiniej rodoj sawa Rimi, pirmo dieno gruode mienose 1854 metu; Piusa Dewintojo isz pariedima Wieszpatis Diewo popiežiaus arba tiewo szwentojo grometa apasztaliszka, kurioj nekaltą Pannos Diewogimditojos Prasadieimą pripažinst usz dalą tikiemo Rime MDCCCLIV / [Pius popiezius IX]. [Вильно: в типографии Осипа Завадзкаго, 1855]. 19 p.; 24 cm. Aut. parašas teksto gale. Iš lot. k. vertė O. Praniauskis.

1856

1252. *Szwėtas giesmes diel kricszczionu kataliku suraszitas ir iszspauostas: su pridieimu giesmiu ir psalmes. Wilniuj: kasztu ir spaustuwiuj A. Dworcziaus, 1856. 716 [i.e. 704] p.: vinj.; 10×9 cm. Sudaryt. V. Valmikas knygoje nenurodytas. Nustatytas pagal ankstesnes laidas.*

1858

1223. *Kałwaria, arba Kialas kriziaus sopulun Jezusa Kristusa isz namun Pilota qnt kalna Kałwarios turenzia kiaturiolika staciu: diel Diewabajmingu ziamajcziu suprastinaj partajsita ir isz nauja spaustuwien paduota. Wilniuj: kasztu ir spaustuwi Juzapa Zawadzkie, 1858. 48 p.: iliustr.; 14 cm.*

1232. *Valančius, Motiejus. Žiwataj szwėtuju: tu kuriu wardajs žemajczėj už wis gieb wadinties: ejtū abecielas surasziti ir iszspauosti [Matejus Wołonczewskis wiskupas]. [D. 1]. Wilniuj: kasztu ir spaustuwiuje Jozapa Zawadzkie, 1858. 280 p.: iliustr.; 8° (14 cm). Aut. nurodytas p. 6.*

1304. *Želwavičius, Juozapas. Gesmes, arba Poezja kunigo Józapo Żelwovicz. Pirmą dalis, Ape Seną Zokaną. Vilnuoje: spaustuviuje Juzapa Zawadzkie: [J. Želwavičiaus lėšomis], 1858. 154 p.; 8° (14 cm).*

412. [410-412]. **Jasikevičius, Rapolas.** *Pamokslaj pagal Ewanelios szwentos žodžiu ant wisu nedielu par metus surasziti par kunegu Rapołu Jassykiewiczze dominikoniu ir isz spaudinti.* Wilniuje: spaustuwi A. Dworcziaus, 1855–1859. 3 d.; 8° (19 cm).

D.3....

Jasikevičius, Rapolas. *Pamokslaj pagal Ewanelios szwentos žodžiu ant wisu nedielu par metus surasziti.* Wilniuje: spaustuwieje Jozapa Zawadzka. – 1859. – D. 3: Pamokslaj unt nekuriu szwińcziu, unt atminimu ažu numirusius, prieg paszwintinimu križiū, kapu, namu, dyrwu i t.t. yr apej muku Jezuso Christuso / par kunigu Rapołu Jassykiewiczziu dominikoniu parasziti yr spaustuweń paduoti. – 127, [1] p.

188. *Namu križiūs, arba Kajp rejkie suditi yr misliti apej gierima arielkas?: kalbas suraszitas diel pamokslia, parsaugojima, yr pažitka wisokie stona yr amžiaus žmoniū, norientiu pariszkadite neszcziestiems ysz gierima arielkas paejnantioms par Z.N. lenkiszkaį paraszitas; o dabraczio ant liežuwi lietuwiszkaį pardietas [Dominiko Budriko (k. Dominikas Budrykas)].* Wilniuje: kasztu Maurycy Orgelbranda, 1859 ([Wilniuje]: spaustinie A. Syrkina). [4], 86, [1] p.; 8° (18 cm). Vertėjas nurodytas pratarėje.

972. **Račkauskis, Jeronimas Kiprijonas.** *Aplankimas Szwencziause Sakramenta kuna ir krauje Jezaus Kristaus parasze kun. Jeronimas Raczkaukis inspektorius Warniu seminarijes.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwieje Juzapa Zawadzkie, 1859. 102, [1] p.; 8° (14 cm).

525. *Rožanczius Szwęcziausios Marijos Panos ir saldžiausi warda Jezusa: su rejkalingesniomis małdomis diwabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwiem paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaus-

tuwi A. Dworcziaus, 1859. 348 [i.e. 318] p.: iliustr.; 12° (14 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

1860

1234. *Kantyczkas, arba Kninga giesmiu par Motėju Wołonczewski Zemajcziu wiskupa parwejzietā ir isznauje iszspausta.* Wilniuje: spaustuwiej Jozapa Zawadzka, 1860. 736 p.; 16° (9×10 cm).

1215. **Valančius, Motiejus.** *Istorije szwėta Senoje Istatima: nu sutwierima pasaules lig užgimima Kristaus Wieszpaties [Motiejus Wiskupas]. Kietwirta karta iszspausta.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwieja Juzapa Zawadzka, 1860. 94, [2] p.; 8° (15 cm). Aut. nurodytas p. 4.

1861

1038. *Jezus Maria Jozapas szwėtas: knigiata ta ape tajemnicia septiniu sopulu ir linksmibiū Jozapa szwėta. Isz nauja spaustuwiem paduota.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 428, [4] p.: iliustr.; 8° (14 cm). Sudaryt. S. Rucevičius nustatytas pagal ankstesnes laidas.

452. **Juzumas, Vincentas.** *Giwenimas zmogaus krikščionies, arba Iszguldimas prisakimu Wieszpaties Diewa ir bažninczius szwentos žiamajtszkaj paraszitas par kunega Wincenta Juzumowicze.* Wilniuje: spaustuwie Juzapa Zawadzki, 1861. 191 p.; 16 cm.

528. *Rožanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldžiausi warda Jezusa: su rejkalingiasniomis małdomis diwabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwiem paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 352 p.: iliustr.; 12° (13 cm). Parengė Jurgis Kasakauskis.

442. *Senas auksa altorius, arba Swrynkimas iwaryiu małdun ir giesmiun, Diewa baymingam katalikuy wysokiunsy atsyėjimunsy reykalingu: parwejzietas ir su pridieimu trumpu pamokima*

apey sakramenta pakutos s. ir nekuriun reykalin-gesniu maldun ir giesmiun, ysz nauja spaustuwiem paduotas. Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzki, 1861. 571, [5] p., frontisp.: ilustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.

1862

82. Antoniewicz, Karol Bołoz. *Szwentdienis darbas, arba Skajtimaj szwentosi dienos del bro-lu letuwii iszguldita isz linkiszka letuwiszkej par K.P.W.* Wilniuji: kasztu ir spaustuwieji Juzapa Zawadzki, 1862. 279 p.; 8° (16 cm). K.P.W. yra Prano Viksvos kriptonimas. Aut. knygoje nenurodytas.

957. Garbie Diewa: knigiele jaunumenej pawe-sta. Wilniuj: kasztu ir spaustuwieja Juzupa Za-wadzki, 1862. 288 p.: ilustr.; 13 cm.

3631. Kantyczkas, arba Kninga giesmiu par Mo-teju Wołonczewski Žemajcziu wiskupa parwej-zieta ir isznauje iszspausta. Wilniuj: kasztu ir spaustuwi Jozapa Zawadzki, 1862. 736 p.; 16° (9×10 cm).

1501. Kasakauskis, Kalikstas. *Iszguldims apej sakramenta pakutos, arba spawiednes szwentos pa-naszits par kuniga pralota Kassakauski.* Wilniuji: spaustuwieji Juzupa Zawadzki, 1862. 56 p.; 8° (16 cm).

1498. Rožanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldziausi warda Jezusa: su rejkalingsniomis maldomis diwabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwiem paduotas. Wilniuje: kasztu ir spaus-tuwi Jozapas Zawadzki, 1862. 352 p.: ilustr.; 13 cm. Parengė Jurgis Kasakauskis.

3688. Valančius, Motiejus. *Prade ir iszsiplie-timas kataliku tikieima.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwiej Juzupa Zawadzki, 1862. 310 p.; 8° (16 cm). Aut. pasirašęs pratarmėje: Motiejus Wołonczauskis wiskupas.

1863

769. Dovydaitis, Juozapas Silvestras. *Sziau-leniszkiis senelis. Pirma dalis. [2-oji laida].* Wil-niuja: spaustuweja J. Zawadzki, 1863. 63 p.; 8° (16 cm). Aut. nustatytas pagal 3-iają dalį (Vilnius, 1864).

1122. Grzegorz, z Żarnowca. *Summa, aba Trumpas iszguldimas ewangeliiu szwentu par wissus meatus, dienosie nedelos, bažnicziose krik-szczionisziose skaytomu, o ant garbes wienam Diewuy, su wala wiriasniuju del pažitka wier-niems didey kunigistey Lietuwos ir del namini-ku pabažnu ant užiwoima namiszkia iszduota. O dabar isz nauja su Priedu nekuriu psolmu ir giesmiu peardrukawota.* Nitaujoj [Mintauja]: is-zspausta pas knig-drukorn J. F. Steffenhagena: [A. R. Močiulskio lėšomis], 1863. 268 p.; 8° (19 cm). Aut. (Grzegorz z Żarnowca) bei vertė-jai (Samuelis Minvydas ir Jonas Božimovskis vy-resn.) nustatyti pagal ankstesnes laidas. Spėjami parengėjai: Samuelis ir Karolis Nerlichai.

1364. Juška, Antanas. *Abecėla, arba Lementořus del mažu vajkeļu surasita par kunigą Antaną Juskevičę.* Wilniuje: spaustuwi Jozapa Zawadzki, 1863. 24 p.: vinj.; 8° (19 cm).

2895. Račkauskis, Jeronimas Kiprijonas. *Munką Wieszpates Jezaus, arba Diewabajmin-gus dumojimus apej munką Jezaus Kristaus diel kiekwienos dienos par isztisą gawienę parasze ku-nigas Jeronimas Raczkauskis inspektorius Warniu seminarijes.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwieje Ju-zapa Zawadzki, 1863. 200 p.; 8° (15 cm).

3323. Schmid, Christoph von. *Genawejte: pa-saka wienu tarp gražiausių ir werksmingiausių apej jos wargus, rupesnius ir stebuklingus Diewa pariedimus, kajp giariems užmok giaru, o piktiems atiduoda piktus isz lenkiszka liežuwia iszguldita par Ł. Iwiński.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwie

Juozapa Zawadzka, 1863. 187 p.; 8° (15 cm).
Aut. knygoje nenurodytas.

1864

1499. *Rožanczius Szwencziausios Maryjos Panos ir saldžiausi warda Jezusa: su rejkalingiausniomis (!) maldomis diewabajmingam katalikuj. Isz nauja spaustuwiem paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapas Zawadzka, 1864. 352 p.: iliustr.; 13 cm. Parengė Jurgis Kasakauskis.

3043. *Senas auksa altorius, arba Surinkimas iwayriū maldūn ir giesmiūn, diewa baymingam katalikuj wysokiūnsy atsyejimūnsy reykalingu: parwejzietas ir su pridieimu trumpu pamokima apej sakramenta pakutos s. ir nekuriun rejkalingesniu maldūn ir giesmiūn ysz nauja spaustuwiem paduotas.* Wilniuje: kasztu ir spaustuwi Jozapa Zawadzki, 1864. 592 p.: iliustr.; 8° (14 cm). Parengė T. Juzumas ir J. Račkauskis.

COLLECTION OF OLD LITHUANIAN BOOKS AT FINNISH NATIONAL LIBRARY IN HELSINKY

AUŠRA NAVICKIENĖ

Abstract

Even though Lithuanian publications of Helsinki University Library (now – Finnish National Library) are recorded in bibliographical publication and are known to organisers of Lithuanian retrospective bibliography series A “Books in Lithuanian language”, nevertheless these publications did not attract a special attention of book researchers yet. Professor Klemensas Sinkevičius when sharing his impressions about IFLA congress in Helsinki has mentioned this collection of Lithuanian books but he did not show deeper interest in it. If to take a deeper look it is obvious that even a small part of the collection (collection of Lithuanian old books) a few aspects of which were described in the article is worth of further investigation. This part of collection is valuable because of publications themselves that could be called monuments, as they are of rare publications category. Majority of them are

unique because of their perfect physical condition or because of other criteria of value. The whole collection of Lithuanian books is also a monument because it is worth investigation phenomenon reflecting application of law on compulsory copy controlled by censorship in Lithuania at the time of tsars’ rule. In planning further research work it would be important to plan research of the whole Lithuanian book and Lithuania-related books collection that is in the Finnish National Library. The plan would consist of research of the publications as such *de visu*, a deeper analysis of history of formation of the collection, analysis of its composition in various aspects, preparation of a list of Lithuanian book-monuments, which could be a part of digital of European heritage and consideration of strategy and projects needed to implement it.

Įteikta 2011 m. vasario mėn.